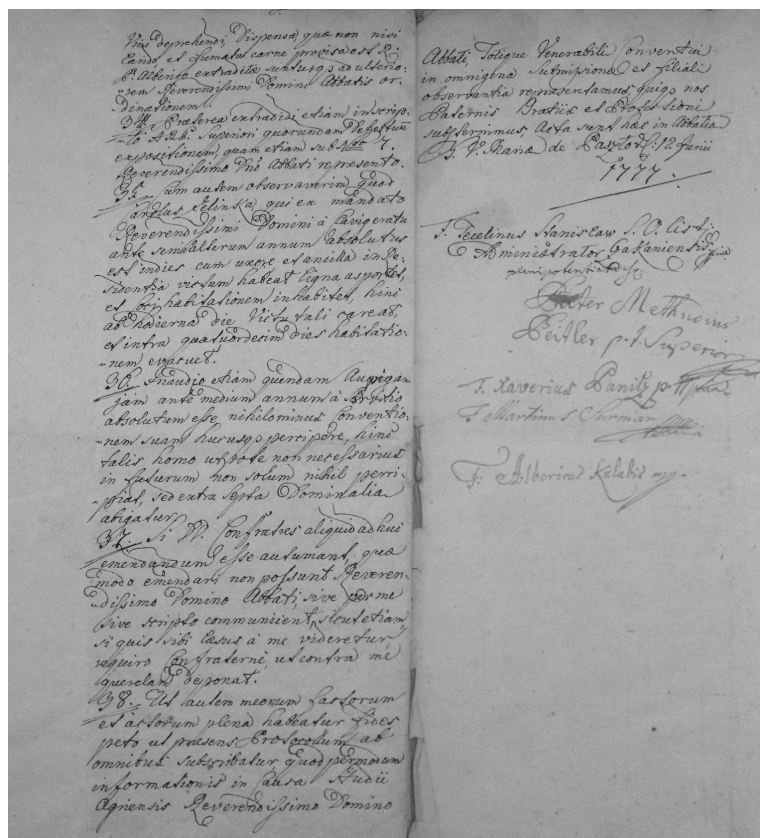

2. A gimnázium első ciszterci korszaka, a pilis-pásztói ciszterci időszak (1776-87)

1773 után gróf Eszterházy Károly püspök az egyházmegye papjaival taníttatott.

1776. szept. 8-án Beitler Metód, a pásztói ciszterci konvent perjele az előjárójának, a wellehardi apátnak jóváhagyása és tudta nélkül megszerezte a volt jezsuita épületeket, és vállalta az iskola működtetését.

Az 1777. június 12-én kelt jegyzőkönyv a számbavétel dokumentuma

Ezért Zuri Fülöp wellehardi, pilis-pásztói apát kényszeredetten veszi át 1777. augusztus 8-án az egri feladatokat és javakat (a 14 000 négyszögöles külvárosi majorkertet kaszálóval, háromszobás épülettel, 300 kapás szőlővel a Nagy-Megyer hegyen és Alsó-Czepléden, a 3000 akó bort, a könyveket, a gyógyszertárat, és a

templomot). 1778 októberében Plachy Cirillt teszi meg egri előjárónak, és négy társával Egerbe küldi. Machek Vilmos, Marsalkó Konstant és Neumann Lipót mellé így érkezett meg Ujfalussy László, Palyuch Mór, Pásztý Rajmund, Victorin Imre. Beitlert pedig visszarendeli Wellehardra novíciusmesternek, aki azonban üldöztetéstől tartva Mária Teréziához menekül segítségét kérve. A vármegye előjárói és a pásztóiak mellette, míg rendtársai ellene foglaltak állást, Esterházy püspök pedig az utóbbiak vélekedését osztja. Így Beitler Metód a rendet elhagyva ispotályos pap lett Prágában, majd Lipótváron tábori plébános.

Plachy Cirill kezdettől fogva idegenkedett Magyarországtól, s szerzetesi élet felügyelete, az anyagiak rendezése, a gimnázium működtetése, az apáttal való együttműködés biztosítása nagy kihívást jelentett számára, amelyet nehezített II. József erősen egyházellenes politikája is. Ennek jele és eredménye az is, hogy 1784. július 16-án megszüntette a wellehárdi apátságot. Az augusztus 14-én kelt királyi alapítólevél a gimnáziumot továbbra is a ciszterci rendre bízta. Az uralkodó október 17-ét Egerben töltötte, s eldöntötte, hogy a kollégiumból (rendházból) a szerzeteseket a líceumba költözteti, a gimnázium épületében kaszárnyát alakít ki. 1787. szept.16-án a pilis-pásztói apátságot is eltörölte. Plachy ekkor kilenc szerzetest sorol fel, akik közül ketten nem tudnak magyarul. 1798-ra csak Pásztý Rajmund mint igazgató és Marsalkó Konstant maradt a tanári karban.

E rövid időszakban az iskolát először Stancel József (1773-76) igazgatta, aki a szeminárium vicerektora volt. 1776-ban a Helytartótanács az országot tankerületekre osztotta, melyeknek élére főigazgatókat ültetett. A székhelyükön archigimnáziumok voltak, a kerületben pedig nagy- és kisgimnáziumok öt, illetve három osztállyal. Iskolánk a budai tankerületbe került, melyet Vörös Antal nádori helytartó vezetett. Az ő javaslatára az iskola élén az exjezsuiták következtek: Hegyi József (1776-80), Valter Pál (1780), Bihary Ferenc (1780-86). A tanári karban egyaránt találunk exjezsuitát, ciszterci szerzetest, szemináriumi és világi tanárt is. Az 1779/80. tanévben öt felszentelt ciszterci alkotta a tanári kart, de a tanári végzettség mellett a teológiai végzettséget is meg kellett szerezniük, így folytonosan változott a tantestület összetétele.

Az épületek renoválása már esedékes lenne, de a zaklatott viszonyok miatt erre nem kerül sor. Az első éveket megterhelte Hegyi igazgató és a ciszterci tanárok közötti feszültség, amelyet megvilágít Csörgő Pál tanuló esete. (Az iskolatársait durván bántó, tanárait szidalmazó nemes ifjút Ujfalussy László tanár úr korbáccsal elverte. Az édesanya panasszal élt a püspöknél és a főigazgatónál. A tanárok szerint az ifjú megérdemelte a verést, bár erre csak az igazgatónak lett volna joga, aki elmarasztalta a tanárt is.)

Aztán II. József újításai okoztak nehézséget. A természetrajz és a geometria bevezetése csupán a gyűjtemények és szemléltető eszközök beszerzésének gondját jelentette. (Az iskolának 1790/91-es állapota szerint van 7 szemléltető eszköze: mérleg, mikroszkóp, elektromos-gép, mérőlánc, 19 fajta német és latin nyelvű tankönyve, 30 db földrajzi szere és mappája, míg természettani gyűjteményét a tanárok magángyűjteményei jelentették.) 1784-től azonban háromévi haladékot kapott a német nyelvűségre való áttérésre, s ezzel együtt kezdetét vette az állami centralizációt kísérő bürokratizmus is a jelentések, kimutatások, naplók készítésével, amit a bélyegző megjelenése szentesített. Ehhez jöttek még a vallásos szellemiséget érintő változtatások: a Mária-társulat eltörlése (1782) – amelyet 1784-ig Egerben nem hajtottak végre –, a valláserkölcsei nevelést csökkentő rendelkezés (1784). Eszerint a hitoktatást katekéták veszik át, a hitéleti programokat leszűkítik a délutáni misehallgatásra, a vasárnapi és ünnepnapon istentiszteletre és háromhavonként a szentgyónásra. Ezzel párhuzamosan a fegyelmi szabályzat szigorát enyhítették: felnőttek kíséretében engedélyezik a színház és táncterem látogatását. (Ennek hatására – a szállásadók engedékenységét kihasználva – a tanulók körében megszaporodott az éjjeli kimaradás, a pénzkölcsönzés, a zálogosítás és a pénzre kártyázás.) 1785-ben a famulatio helyett – melyet főleg a fűtésre fordítottak – bevezették a tandíjat, melynek összege évi hat forint volt, s részletekben is lehetett fizetni. A diákok átlagos szállásdíja 4-6 forint között volt, a teljes ellátás 20-80 forint között váltakozott. Az intézmény 1786-ban átkerült a kassai tanterülethez, melyet Török Lajos gróf, s 1896-tól Salhausen Móric vezetett.